

др Врлета Круљ,

научни саветник Института за упоредно право у пензији

ПОСЛОВНЕ ГРУПАЦИЈЕ ПРЕДУЗЕЋА У КАПИТАЛИЗМУ

Форме у којима се врши груписање и сарадња предузећа ради остваривања заједничке изградње инвестиционих објеката могу бити веома разноврсне. Начело слободе уговарања омогућава да се изабере она форма која ће у датој ситуацији најбоље одговарати. Но, и поред могућности слободног опредељења за предузећа, постоје извесне форме које се најчешће практикују у појединим земљама, било да су као апстрактни облици сарадње предвиђени у законодавству, било да су кроз одређену уговорну праксу стекле право грађанства. У међународном пословању, пак, могу се уочити тенденције прихватања таквих назовимо их „космополитских облика“ који су у најмањој мери зависни од националног законодавства.

Испитивањем законодавства и уговорне праксе западних земаља може се установити да се концентрација предузећа у циљу заједничког остваривања великих грађевинских и индустријских комплекса врши у различитим формама које варирају од земље до земље, али које се по суштини не разликују. Оне се могу поделити на групације институционализованог карактера или са тежњом институционализације (институционализоване структуре) и групације чистог уговорног принципа (уговорне структуре).

1. ГРУПАЦИЈЕ ИНСТИТУЦИОНАЛИЗОВАНИХ СТРУКТУРА

Групација са институционализованим структурама имамо неколико. Неке су, као што ћемо видети, специфичне за поједине правне системе, друге су општијег карактера и сусрећемо их у већем броју правних система. То су: „тренутна удружења“, „скривена друштва“ (или удружења); „Joint venture“; „групације економског интереса“.

А. *Тренутно удружење (Association momentanée)* је облик удруживања предузећа који се практикује и врло је раширен у Белгији. То је форма сарадње предузећа која се остварује када је потребно концентрисати средства и рад због реализације пројеката изградње великих објеката.

ката као што су мостови, жељезничке пруге, фабричке инсталације, комплекси зграда за становање итд. То је форма кооперације предузећа која је блиска обичном уговорном односу. Законом је само предвиђено да се установљава у односима између удружених предузећа и наручиоца солидарна одговорност тих предузећа. Неких других правила која би важила за ова удружења нема, тако да учесници теже да све и што детаљније предвиде у уговорима које предузећа закључују међусобно и са наручиоцем посла. Солидарна одговорност предузећа према наручиоцу посла је принудна норма и та околност чини да „тренутно удружење“ није понекад погодна форма, нарочито у случају када су учешћа предузећа у уговореном послу неравномерна. Због тога предузећа која желе да избегну солидарност прибегавају другим (уговорним) облицима сарадње (1).

Б. *Скривено удружење* (или друштво) у француском праву познато под називом „*Société en participation*“ (друштво уз учешће), а у немачком праву под називом *Stille Gesellschaft*“ (тајно или тихо друштво). Овај облик удруживања (друштва или појединаца) многа законодавства предвиђају и на одређени начин регулишу (2). Карактеристика је овог друштва да се не открива трећим, да, као такво, постоји само у односима између његових припадника и да нема правни персоналитет.

Овај облик удруживања, који се често практикује у реализацији разних пословних трансакција, ретко се сусреће у пословима изградње великих инвестиционих објеката. Разлози су следећи: уговорна пракса захтева да се у уговору о грађењу означи, ако не као уговорне стране, а оно као фактички извођачи, сва важна предузећа која ће у изградњи која је предвиђена уговором, учествовати. У случају постојања „скривеног друштва“ то не би било могуће, јер члан овог друштва мора остати анониман и његово „откривање“ би га нужно увукло дубље у посао, што он жели да избегне. Осим тога, ситуација „тајног ортака“ је понекад неизвесна као, на пример, у Француској где скривено друштво према становишту судске праксе може да се преобрази у „фактичко јавно трговачко друштво“ када се открије трећим лицима што би повукло неограничену и солидарну одговорност учесника за друштвену пасиву. Све ово, узето скупа, чини овај традиционални облик сарадње неподобним инструментом за остваривање концентрације средстава за реализацију великих инвестиционих објеката иако се и данас, и поред горе наведених недостатака, делимично користи (3).

(1) V. Flamme, M. A.: *Associations momentanés et groupements d'entreprises*, «Annales de la Faculté de droit de Liège», 1964, № 3, стр. 345 и сл.

(2) Ова форма удруживања постоји како у старим кодификацијама тако и у новим законима. У француском Трговачком законнику (од 1807) је било предвиђено да је „друштво уз учешће“ — друштво чије се постојање не открива трећим лицима и да оно не сачињава „морално лице“ (члан 44). У француском Закону о трговачким друштвима од 1966. предвиђено је неколико чланова о овом друштву (члан 419—422). В. Трговачки законик Француске, издање Института за упоредно право 1976, стр. 49. У белгијским „координираним законима о друштвима“ (од 1873. унето је неколико одредаба о томе друштву, чланови 176, 177, 192). Немачки Трговачки законик (ХГБ — од 1897. садржи цео низ одредаба о овом облику удруживања, §§ 335—342). Италијански *Codice civile* садржи правила о „уговору о удруживању уз учешће“ (члан 2549—2554).

(3) Müller-Gugenberger, Christian, *Gesellschaft, Societé und Groupement als Rechtsformen zur Unternehmenskooperation*, Baden-Baden, 1976, стр. 423 и сл. (№ 330); Houin, R.: *Groupement d'entreprises dans les pays du marché commun*, реферат са Саветовања правника земаља Заједничког тржишта, одржаног у Паризу 1964. године.

в. *Joint venture* (или *Joint adventure*) (посао уз заједнички ризик) — је форма удруживања средстава и рада која је под горњим називом позната у праву САД. То је договор којим два или више лица (правних или физичких) удружују свој рад и (или) имовину ради реализације неког посла са тим да деле добит и снесе губитке на равне делове ако се нису друкчије договорила (4).

Joint venture је посебна врста уговора о ортаклуку (друштву) те се на њега примењују иста правила која важе и за „partnership“ (5). Разликује се од овога првенствено у томе што се односи на једну пословну операцију чије извршење може трајати и неколико година, док је *partnership*, по правилу, трајни пословни однос или предузеће (6). Сваки учесник у *Joint venture* као и код *partnership*-а одговара индивидуално и неограничено за дугове „из посла“, независно од обима својих улагања у посао (7).

Као организациона форма удруживања средстава и рада *Joint venture* се може генерално користити у најразличитије пословне сврхе: у трговини (заједничка куповина робе, земљишта, зграда итд. ради пре-продаје); заједничко преузимање изградње објеката, итд. У једном случају (спору) три друштва и два предузимача (појединца) су преузели на себе уговором изградњу једног тунела и у ту сврху су обезбедили и издвојили опрему, рад и друго што је потребно за извршење уговора. Наручилац је захтевао да суд одлучи да су учесници у односима *Joint venture*. Суд је захтев њавио јер су учесници уложили у посао све што је потребно и јер је њихова сарадња ограничена само на један уговор о изградњи тунела (8).

г. *Групација економског интереса* (*Le groupement d'intérêt économique*) је социјетарна форма удруживања предузећа француског права новијег датума (установљена је *Ordonance* № 67821 од 23. септембра 1967) чија је намена, као што се у самом пропису који ју је установио каже да „се ставе у дејство сва средства подобна да олакшају или да развију економску делатност њених чланова да побољшају и повећају резултате те делатности“ (члан 1. *Ordonance*).

Правне карактеристике ове нове институције француског права су следеће: сама по себи она не даје места за реализацију и поделу добити и може бити конституисана без капитала (члан 2); ужива правни субјективитет и пуну способност од дана њеног уписа у трговачки регистар (члан 3); чланови групације одговарају сопственом имовином за дугове групације и то солидарно, осим супротног споразума са трећим — саговорачем групације (члан 4, ст. 1); повериоци групације могу остваривати дугове против неког члана групације тек након безуспешне опомене групације „вансудским актом“ (члан 4, став 2). Групација се оснива уговором о групацији економског интереса (члан 6); групацијом управља једно или више физичких лица (управници); у односима према тре-

(4) Anderson-Kumpf, *Business law Ohio* (Cincinnati) 1968, стр. 539.

(5) Dillavou-Howard и др., *Principles of Business Law*, New York, 1964, стр. 81. Известан број држава САД су усвојиле јединствени Закон о ортаклуку: *Uniform Partnership Act* у настојању да кодификују важеће право у овој материни. У Енглеској је на снази *Partnership Act* од 1890. са сличном садржином као *Uniform part. Act*.

(6) Anderson-Kumpf, *Цит. дело*, стр. 554.

(7) *Wheatley v. Halvarson*, 213 Ore 228, 323 P. 2d. 49.

(8) *Исто*.

ћим, управник обавезује групацију својим актом који улази у предмет пословања групације. Никаква ограничења овлашћења не могу се истичати према трећим (члан 9); она се ствара „*intuitu personae*“ те престаје смрћу физичког лица или гашењем правног лица — члана групације „ако уговором није што друго предвиђено“ (члан 13) (9).

Због чега је било потребно стварати нови правни инструмент сарадње између предузећа објашњено је у извештају твораца текста чију смо садржину изложили, упућеном Председнику Француске Републике. У том извештају они су истакли да предузећа данас имају животну потребу да се међусобно приближе да би боље искористила своја властита средства, обједињујући неке своје делатности, не желећи и немајући потребе при томе да иду на нека радикална и крута решења, као што је фузија и да циљеви таквог приближавања могу бити врло различити, али им је заједничко то да су диктовани „императивом повећања продуктивности и експанзије“ (10). Чини се да се сматрало да традиционалне формуле француског права: удружење (*association*) и друштво (*société*) — та „дихотомија“ или та до сада „*summa divisio*“, нису биле довољно гипке да би одговарале новим и повећаним потребама сарадње између предузећа (11). Групација је „интермедијерна институција“ и — што произлази из цитираног члана 1 — помоћна је структура, јер не укида предузећа — учеснике, него им омогућава да уједине нека своја средства у циљу олакшања и развијања привредне делатности (12).

У чему је новина ове помоћне структуре предузећа? Она није ни „друштво“ ни „удружење“ (француског права). Циљ је друштва остварење и подела добити. То није одлучујући елемент групације која не даје сама по себи места за реализацију и поделу добити; групација не одговара ни карактеристикама удружења; ова се одликују по томе што се „удружењем знања и делатности иде за остваривањем циљева која нису подела добити“ (члан 1. Закона од 1901. године). Циљ је, пак, ове групације остварење одређених економских користи; она може вршити трговачке послове и има пуну правну и пословну способност; групација економског интереса је ново „морално лице“ француског права (13).

Што се тиче правног режима, карактеристична је црта групације да се она правно налази на пола пута између једне уговорне и једне институционализоване сарадње између учесника (14). Смишљено *Ordopansa* од 1967. не говори нигде о „статуту групације“, него о уговору „групације економског интереса“. Установљени правни режим је врло гибак; хтело се удовољити потребама сарадње у различитим доменима и са различитим циљевима: „сувишна“ институционализација би одбијала од сарадње уместо да привлачи. Жеља је очигледно била да се правни оквир не петрифицира, већ да се дозволи еволуција институције (15).

(9) V. Farjat G., *Droit économique*, 1971, стр. 163; Guyon, J. — Coquereau, G.: *Le groupement d'intérêt économique*, Paris, 1969, стр. 16.

(10) Durand, P. — Latscha, J., *Le groupement d'intérêt économique*, Paris, 1969, стр. 12.

(11) Lavabre, Ch., *Le groupement d'intérêt économique*, Paris, 1972, стр. 15 и сл.

(12) Durand-Latscha, цит. дело, стр. 12.

(13) Lavabre, цит. дело, стр. 9; Farjat, цит. дело, стр. 157.

(14) Farjat, цит. дело, стр. 161.

(15) Исто, стр. 162.

Коме је била намењена нова институција? Члан 1. Ordonance правно омогућава колаборацију свима правним и физичким лицима независно од привредне бранше учесника. Ипак, она је била намењена првенствено средњим и малим предузећима с циљем да се подстакне њихова недовољна привредна сарадња (16). На која су средства творци Закона мислили када су у члану 1. рекли да је циљ нове институције „... да се ставе у дејство сва средства за олакшање и развијање привредне активности“ учесника? У образложењу законског текста су наведена нека од ових средстава: продајне агенције; извозни или увозни бирои; институције за усклађивање. Ово набрајање није лимитативно. Оно и не може бити јер ниједна категорија средстава није искључена по својој техничкој или правној природи из предмета групације, али с тим да циљ групације мора бити иницирање или развијање привредне делатности (17). Према томе, групација економског интереса може послужити као правни оквир не само малим или средњим предузећима, у остваривању међусобне сарадње у научној, производној или трговачкој сфери него и великим предузећима када се она групишу у циљу преузимања или изградње великих инвестиционих пројеката.

У пракси удруживања и кооперације, групације економског интереса су постигле велику раширеност. До 1974. године у разним привредним пранама је основано око 7.000 таквих групација (18). Оснивају се у разним привредним секторима, а нарочито у области трговине, подизања зграда, јавних радова итд. (19).

2. ГРУПАЦИЈЕ ЧИСТОГ УГОВОРНОГ ПРИНЦИПА

(уговори о конзорцијуму)

а. Поред групација предузећа у форми институционализованих структура у пракси се често сусрећу, за остварење истих циљева — циљева заједничке изградње великих пројеката, „групације предузећа“ које су остварене у форми обичног уговора. То су „угворне групације“ — „уговори о групацији предузећа“ или „уговори о конзорцијуму предузећа“ (20).

(16) Durand-Latscha, *цит. дело*, стр. 12.

(17) Исто, стр. 15.

(18) Müller-Gugenberger, *цит. дело*, стр. 399.

(19) Farjat, *цит. дело*, стр. 166. Што се тиче типова сарадње наводн се оснивањем групације економског интереса 1) за заједничко коришћење специјализованих услуга, кондиционирање производа, вршење испорука, коришћење складишта, проучавање тржишта; 2) за припремање концентрације (фузије); 3) за заједничке куповине и продаје. Пројект изградње сателита „Simphonie“ довео је до оснивања групације економског интереса која је обухватила француска и немачка предузећа. V. Dubois J. P., *Les GEI et les règles françaises et européennes de la concurrence*, JCP 1969; в. Müller-Gugenberger, *цит. дело*, стр. 408 и сл.

(20) Раније је назив конзорцијум употребљаван само за означавање споразумног удруживања банака (конзорцијуми банака). Сада се тај термин све чешће употребљава за означавање групације већег броја предузећа чији је циљ заједничко ангажовање у остваривању крупних инвестиционих пројеката. У италијанском праву термин „consorzio“ означава уговор „између више предузимача који врше исту или сродну економску делатност, чији је циљ дисциплиновање те делатности путем једне јединствене организације...“ (члан 2602 Codice civile). Разликује се consorzio са интерном делатношћу; consorzio „са спољном делатношћу“ и consorzio путем стварања Друштва (consorzio società). V. Trabucchi A, *Instituzioni di diritto civile*, Падова, 1968, стр. 347 и сл.; у италијанској енциклопедији Del diritto, T. IX, (1961) се дефинише као „удружење физичких и правних лица, слободно створено или обавезно наметнуто ради задовољења у заједници неке властите потребе ових лица (под Consorzio, стр. 371).

Овај уговорни облик сарадње између предузећа ради остварења одређене економске сврхе сусреће се често у Француској (*le groupement d'entreprises*) и у Савезној Републици Немачкој (*Arbeitsgemeinschaften*). Закључује се између два или више предузећа (најчешће 2 до 5 а некад и више у зависности од случаја и природе радова које треба извршити). Обично се стварају *ad hoc* за остварење тачно одређених и по времену ограничених циљева. Но, могу имати и трајнији карактер и бити у пословном промету познати под именом „групације предузећа“. Најчешће се стварају ради преузимања и извођења крупних инвестиционих пројеката као што су праћење аутопутева, подизање комплекса индустријских постројења, аеродрома, лука, нафтовода, гасовода итд (21). Таквих је конзорцијума све више и више и њих сачињавају, према ситуацији и потребама, предузећа истог предмета пословања или предузећа разних привредних грана.

Овакве групације предузећа (конзорцијуми) се ретко организују с обзиром на релативну краткотрајност заједничке акције, у социјетарној правној форми (са статусом правног лица). Исто тако се не организују често у форми „скривеног друштва“. Најчешћи је облик њиховог организовања уговорни однос који се ствара између неколико правно независних предузећа: физичких или правних лица. Тиме се оформљује између тих предузећа једна „заједница“ при чему та предузећа, задржавајући у потпуности аутономију у управљању и пословању, поверавају једном од њих да их пред наручиоцем заступа, како у моменту преузимања посла тако и у току његове реализације. То предузеће је њихов „општи пуномоћник“ а често носи назив „челно предузеће“ (*chef de file*) (овај назив се највећма сусреће код уговора о испоруци индустријске опреме) или „предузеће — пилот“ (овај се израз посебно употребљава у домену грађевинске делатности и јавних радова) (22). То предузеће врши у извођењу преузетог посла, у којем овако предузеће учествује у делу који му је одређен — улогу и дужности координатора (23).

б. Уговором о конзорцијуму се утврђују обавезе учесника уопште, посебно обавезе „челног предузећа“ односно „предузећа — пилота“. Обавезе учесника се састоје у престацијама и испорукама које падају на њега у извршењу његовог дела посла. Обично су предвиђене последице неизвршења обавеза и могућност да се ангажује друго предузеће у том случају. Челно предузеће односно предузеће — пилот преузима поред тога „мисију координатора“ радова и посредника између наручиоца и предузећа. Често се оно обавезује да авансира заједничке трошкове градилишта и да води одговарајући рачун који се некад назива „рачун прората“ (24).

У уговору се прецизирају цене за радове и испоруке сваког учесника. Предвиђа се и корист сваког учесника и директно плаћање од стране наручиоца и установање посебних гаранција. Челно предузеће — пилот обично има право и на специјалну накнаду (25).

(21) V. Merchadal — Janin: *Les contrats de coopération*, Paris, 1974, стр. 310 и сл.

(22) Flamme, *цит. дело*, стр. 288; Müller-Gugenberger, *цит. дело*, стр. 425 и сл. (№ 322 и сл.).

(23) Flamme, *цит. дело*, стр. 288.

(24) Merchadal — Janin, *цит. дело*, стр. 312 (№ 952).

(25) Исто, стр. 313 (№ 953).

Односи између групаије предузећа и наручиоца посла регулишу се уговором који се закључује између тих предузећа и наручиоца. Свако предузеће је уговорна страна и у директном односу са наручиоцем. Што се тиче њихове одговорности према наручиоцу, постојећа је уговорна пракса да је у области подизања зграда за становање, свако предузеће одговорно за извршење свога дела посла, с тим да је предузеће — пилот одговорно „заједно и солидарно“ са њим. Међу овим предузећима, пак, у односу на наручиоца нема „заједничке и солидарне“ одговорности и она не одговарају „заједнички и солидарно“ према наручиоцу ни са предузећем — пилотом. Овакво решење се у овој врсти посла предвиђа због тога што је код ових радова обично ангажовано једно предузеће са великим финансијским и материјалним средствима и оно врши и функцију „предузећа — пилота“ и као такво је „заједнички и солидарно“ одговорно према наручиоцу са сваким предузећем које учествује у извођењу радова. Остала предузећа су мањег значаја и посао им се оводи углавном на радове „довршавања“. Извесно је због тога да се оно не би могло ни хтело излагати обавези и ризику опште солидарности. Са друге стране, наручилац је довољно обезбеђен тиме што је главно предузеће одговорно и за своје властите радове и за целину дела (26).

Међутим, када се ради о изградњи великих инвестиционих објеката (велики јавни радови, хидроцентралe, нафтоводи итд.) у којима учествује неколико крупних специјализованих предузећа једнаког или приближно једнаког значаја ту се, по правилу, уговара „заједнички и солидарно“ одговорност за извршење целокупног посла. Сва та предузећа, дакле, одговарају према наручиоцу посла и за своје властите радове и за радове других предузећа, тј. за целину преузетог пројекта. Овакво уговарање даје максималну гаранцију наручиоцу посла који, с обзиром на велики обим и вредност објекта не би био довољно обезбеђен ако би му само једно предузеће (челно предузеће) гарантовало успешан и квалитетан рад (27). Каткад се солидарност предвиђа само за целину посла посебно онда кад се не може јасно одредити појединачна одговорност предузећа (28). Заједничка одговорност се може односити и на уговорну казну за закашњење у извршењу престација и испорука. Сносила би је предузећа оразмерно свом уделу у послу (супротно принципу да свако сноси одговорност за своје радње, односно нерадње (29).

Што се тиче међусобне поделе одговорности између извођача радова — чланова „групаије предузећа“ она се регулише уговором о конзорцијуму који је за наручиоца посла *res inter alios acta*. Обично се уговара да свако предузеће односи одговорност оразмерно вредности свог удела у целокупном послу, док ће по завршеном послу и преузимању објекта од стране наручиоца, свако предузеће одговарати према другим за добро извршење обавеза које је преузело, тј. одговараће за сопствене радове према клаузули гаранције унетој у уговор (30).

(26) Flamme, *цит. дело*, стр. 289 и сл.

(27) Исто, стр. 299 и сл.

(28) Merchadal — Janin, *цит. дело*, стр. 313 (№ 954).

(29) Исто.

(30) Flamme, *цит. дело*, стр. 303.

Dr. Vrleta Krulj,

Retired Research Councillor of the Institute for Comparative Law

BUSINESS POOLS IN CAPITALISM

Summary

Forms of business pooling and cooperation may be rather various as far as the realisation of joint construction of investment objects is concerned. The principle of freedom of contracting makes possible for the partners to choose the form which suits best in a given situation.

On the ground of studying legislation and contractual practice of capitalist countries one may conclude that mentioned types of concentration of enterprises may be divided into groups of institutionalized character and the ones based on purely contractual principle.

The first category includes *ad hoc* associations, concealed corporations (or associations) and groups based on economic interest.

The second one includes the pools of a purely contractual principle (i.e. contracts of consortium). The author particularly treats this group, while emphasizing that these contracts are most frequently established in the form of a contractual relationship and not in a societal legal form. By a contract of consortium the duties of the participants are determined in general, and more particularly the obligations of the so-called front enterprise, namely the pilot-enterprise.

The relations between the pool of enterprises and the client ordering a business are regulated by contract which is concluded between such client and the enterprises; each enterprise is a contracting party, and has a direct relationship with the client making the order.

Further treated in the article is a joint and solidary liability for executing the entire business deal, which is stipulated by contract in case of constructing large investment objects (such as large public works, hydro-electric power stations, pipelines, and the like). In this case the participating enterprises are liable to the client ordering the deal both for their own works and for those of other participating enterprises. In other words, they are liable for the performance covering the entire project. Such kind of contracting provides utmost guaranty to the client. The distribution of liability between the operators participating in the pool is also regulated by a contract of consortium, which, as far as the client ordering the deal is concerned, is a *res inter alios acta*.

Dr Vrleta Krulj,

ancien conseiller scientifique à l'Institut de droit comparé

LES GROUPEMENTS D'AFFAIRES DES ENTREPRISES DANS LE CAPITALISME

Résumé

Au début de son article l'auteur constate que les formes dans lesquelles s'effectue le groupement d'affaires et la coopération des entreprises en vue de réaliser en commun la construction des objets d'investissement peuvent être très variées. Le principe de la liberté de négociation permet de choisir la forme qui sera la plus opportune dans la situation donnée.

En examinant la législation et la pratique contractuelle des pays capitalistes, on arrive à la conclusion que dans le cadre de la concentration mentionnée on peut distinguer les groupements institutionnalisés et les groupements purement contractuels.

Selon l'auteur, la première catégorie est composée des groupements suivants: les associations instantanées, les sociétés dissimulées (ou les associations dissimulées), les groupements d'intérêt économique.

La seconde catégorie englobe les groupements purement contractuels (les contrats de consortium). L'auteur traite particulièrement la dernière question en soulignant que ces accords sont le plus souvent revêtus d'une forme contractuelle et non d'une forme sociétaire. Par voie de contrat de consortium on stipule d'une part, les obligations des participants en général et d'autre part, les obligations particulières qui pèsent sur la soi-disant „entreprise-chef“ ou „entreprise-pilote“.

Ensuite, il est indiqué dans l'article que les rapports entre le groupement d'entreprises et la commettant sont réglés par un contrat conclu entre les entreprises et le commettant; chaque entreprise est une partie contractante et elle se trouve en rapport contractuel direct avec le commettant.

Après cela, l'article traite „la responsabilité commune et solidaire“ pour l'accomplissement du travail en total qui est convenue lorsqu'il s'agit de construction de grands objets d'investissement (les grands travaux publics, les centrales hydro-électriques, les conduits de pétrole etc.). Dans ce cas-là, toutes les entreprises-participantes sont responsables à l'égard du commettant pour ce qui est de leurs propres travaux ainsi que pour les travaux des autres entreprises, c'est-à-dire pour la totalité du projet assumé. Telle stipulation offre au commettant une garantie maximale.

En ce qui concerne la répartition de responsabilités entre les réalisateurs des travaux — membres du groupement d'entreprises, elle est réglée par le contrat de consortium qui représente pour le commettant „res inter alios acta“.